

צ'חוק צ'חוק, אבל...

תוכנית ההומור בטלוויזיה הן ראי מדויק של הנושאים הפואבים והמטרידים ביותר בחברה הישראלית. ספר חדש

זהו זה

"זהו זה"

טעימה קטנה מהתוכנית המיתולוגית "זהו זה", ששודרה בטלוויזיה החינוכית מאמצע שנות השמונים ועד תחילת שנות התשעים.

הזקנים על הספסל

שמרל: מה אתה רוצה ממני? מצדי, שגם חשמל לא יהיה. אתה יודע מה, יותר טוב בלי חשמל. אם לא יהיה חשמל, לא יהיה מלחמות... חיימקו: החכם אמר. איך אתה מקשר לי שלום ונפט ומלחמות וחשמל? שמרל: או! אם אין טלוויזיה, בשביל מה לעשות מלחמה? לא עושים מלחמה אם לא רואים אותה בטלוויזיה, אה?

(זהו זה" במלחמת המפרץ)

הפבא בובה

המילה שאנחנו נעשה עליה גימטריה היום היא המילה הידועה שוורצקופף... אנחנו נעשה ת'גימטריה מהסוף להתחלה ולא מההתחלה אל הסוף, זאת אומרת בגימטריה שוורצקופף זה פפקשפצ'רפ... למה?... כי ככה זה אצלנו בארץ, רק אחרי שזה קרה יודעים מה היה צריך להיות בהתחלה.

(זהו זה" במלחמת המפרץ)

פינת הפולניות

טולה: יש לך דעות קדומות! ג'ניה: לי יש דעות קדומות, טולה? מה, אני פרסית? על מה את מדברת? אולי לך יש דעות קדומות, טולה?

טולה: לי אין דעות קדומות. אפילו לא נגד מזרחים. דווקא אני מאוד מחבבת את האותנטיות הפולקלוריסטית שלהם.

(זהו זה", דצמבר 1997)

אשכנזים לספרדים, בין יהודים לערבים, בין גברים לנשים, בין עניים לעשירים, בין ימין לשמאל, ובין חילוניים לרתיים.

המערבונים, כך מראה שיפמן, לועגים לאידיאלוגיה הציונית של "כור ההיתוך" (על ישראל להפוך את כל העולים לישראלים-צברים, להפוך את ישראל, המורכבת מערב-רב של עדות - לחברה חדשה ומגובשת), ולמעשה מראים איך הפך כור ההיתוך ל"כור הקיטור" (קיטורים - תלונות), שלפיו הדבר היחיד שאכן מאחד בין הקבוצות השונות בארץ הוא הקיטורים, התלונות. בהמשך הופך ה"כור" הזה ל"כור הבידור", שמלמד כי המכנה המשותף בין קבוצות האוכלוסייה השונות הוא הבידור הטלוויזיוני ערוץ-שתיים.

"החרצופים"

העלייה של הערוץ השני לאוויר, מרגישה שיפמן, שינתה את פני ההומור הישראלי, העלתה באופן משמעותי את כמות תוכניות הבידור, והפכה אותן לרכיב (קומפוננט) מרכזי בלוח השידורים. התוכניות הסאטירות הראשונות שהועלו בה היו "החמישייה הקאמרית" ו"הקומדי סטור". לכאורה (באילו), שתי התוכניות הללו מנגדות זו לזו, אחת אליטיסטית אשכנזית ואחת עממית מזרחית. אבל שיפמן מראה כיצד שתיהן מלמדות למעשה על שקיעתה על ההגמוניה (השליטה) האשכנזית ועלייתו של אתוס חדש, קפיטליסטי ואינדוידואלי.

המעגל שמתארת שיפמן נסגר עם התוכנית "רק בישראל", שמגלמת (מראה) יותר מפולס את "כור הבידור": "ההומור הרב-משמעי שלה מאפשר לכל אחד למצוא בה משמעויות שהן רלוונטיות לגביו, וכך מאפשר לכולם להשתתף בחגיגת הבידור".

מה אפשר ללמוד מההומור הטלוויזיוני בישראל על חיינו כאן? ד"ר לימור שיפמן, מהמחלקה לתקשורת באוניברסיטה העברית בירושלים, סבורה שתוכניות ההומור בטלוויזיה הן ראי מדויק של הבעיות והנושאים המטרידים אותנו, ואפילו של אלה שיעסיקו אותנו בעתיד.

"רק בישראל"

שיפמן פרסמה את מחקרה בספר חדש, "הערס, הפרחה והאמא הפולנייה" (הוצאת מאגנס), שבו היא מנתחת 34 טקסטים טלוויזיוניים הומוריסטיים, שנחשבו לפולטים ולפופולריים במיוחד לאורך השנים, מה שהיא מכנה "טקסטים קאנוניים". בין השאר, אפשר למצוא פרשימה מערכונים מ"לול" (1971), "ניקוי ראש" (1974-1976), "זהו זה" (1985-1991), "סיבה למסיבה" (שנות השמונים), "העולם הערבי" (1991), "החמישייה הקאמרית" (1994-1995), "הקומדי סטור" (1994), "החרצופים" (1996-2000), "שמש" (2000) ו"רק בישראל" (1998-2000).

"ניקוי ראש"

לדעת שיפמן, מהמערכונים הללו אפשר ללמוד על היחס של החברה הישראלית לשישה נושאים מטרידים, שממשיכים להעסיק אותנו לאורך כל שלושים השנים שהמחקר מקיף: היחסים בין